

Az egyházak szerepe a honismereti mozgalomban

A témakörrel foglalkozó szekcióülésen élmény volt részt venni, mert hosszú idő óta ez volt az első alkalom, hogy az ebben az ügyben érdekeltek kicsereélhették tapasztalataikat. Lehetőségük nyílt arra, hogy óhajaikat, javaslataikat megvitassák, és a szekcióvezető, Lackovits Emőke helyetteseként, az én tolmácsolásomban a Honismereti Akadémia plénuma elé terjeszthessék.¹

A szekcióülés elevenségére jellemző, hogy a 25–30 résztvevővel 36 felszólalásra került sor, tehát voltak akik többször is hangot adtak a véleményüknek. Voltak olyan hozzászólások, amik a korreferátum kritériumait is kimerítették. Bevezetőjében a szekció vezetője kiemelte az egyházak jelentőségét a magyar művelődéstörténetben, a nemzettudat formálásában. Beszélt az egyházak nemzetmegtartó szerepéről és hangsúlyozta az egyházi, néprajzi és helytörténeti kutatások időszerűségét. Ennek a részterületei az egyháztörténet, az egyházi néprajz, a hazai vallási néprajzi kutatások. A két világháború között már megvolt a népi vallásosság kutatásának alapja. Voltak képzett munkásai: Ujszászy Kálmán, Bálint Sándor és mások, és gyűltek az adatok különböző adattárakban, amelyek közül különösen a sárospataki faluszemináriumot kell hangsúlyoznunk.

A különböző egyházak összefogásának a nemzettudat építésében, a tiszta értékrend helyreállításában betöltött jelentőségéről is szölt Lackovits Emőke, aminek az alapja az, hogy hagyományainkat feltárjuk, közzétegyük és tudatosítsuk. Hangsúlyozta a világi és egyházi honismereti kutatás kapcsolatát. Mit nyújthat az egyház a világiak számára, mit nyújthat a világi kutató az egyháziak számára és a kettő együtt hogyan gyümölcsözik? Az egyház feladata elsősorban a forrásbázis rendelkezésre bocsátása. Rendkívül nagy a szerepe nemcsak saját kutatásaiban, hanem mások kutatásának megkönnyítésében is. A világi fórumok viszont törekedjenek arra, hogy az egyházi kutatásokat megismerjék és azoknak az eredményeit közzétegyék különböző fórumokon. A Honismeret és annak bibliográfiája is tekintse kötelességének az egyházi kutatások eredményeinek a publikálását. Fontosnak mutatkozik a közös gyűjtőmunka céljából, egységes szempontok szerinti kérdőívek készítése, készíttetése és terjesztése.

A nagyobb lélegzetű és esetenként nagyobb horderejű hozzászólások közül néhányat szeretnék kiemelni. *Molnár Ambrus* hajdúvidéki esperes beszámolt a debreceni Doktorok Kollégiumában régóta folyó vallási néprajzi munkáról. A munkacsoport megtalálta az utat a tudományos kutatás felé, és az ELTE Folklorisztikai Tanszékével közösen immár a harmadik kötete jelenik meg Vallási néprajz címmel. A negyedik kötet sajtó alatt van és az ötödik is előkészületben. *Erdős Mátyás* prelátnus a római katolikus vallási gyűjteményekről szölt, és arról, hogy amikor a török hódoltság idején a magyarság nemzeti léte forgott veszélyben, a Domonkos- és a Ferences-rendi szerzetesek igen sokat tettek a nemzet megtartása érdekében. Ezeknek, meg a többi, azóta megszüntetett rendnek az írásos anyaga az esztergomi főszékesegyház birtokában van. Javasolta, hogy a Honismereti Akadémia, értékelve a plébániák történetének forrásértékét, kérje a püspöki kart, hogy buzdítsa papjait a „historia domusok” gondosabb írására és ehhez nyújtson segítséget szakmai útmutató formájában. *Kövy Zsolt*, a dunántúli egyházterület gyűjteményének igazgatója, ismertette a kezelésében álló gyűjteményt és azt teljes egészében a kutatás rendelkezésére ajánlotta. Kiemelte, hogy a gyűjtemények — különösen a pápai gyűjtemény — eléggé szomorú helyzetben vannak helyhiány miatt, mivel a helyiségeket annak idején kényszerűen fel kellett ajánlani. Hangsúlyozta az egyházi iskolák nemzettudatot formáló szerepét is. *Mohay Tamás*, a Néprajzi Múzeum gyűjtésszervezési csoportjának vezetője, felhívta a figyelmet a

¹A beszámoló S. dr. Lackovits Emőke egyházi néprajzi-kutató, múzeológus feljegyzései alapján készült.

Néprajzi Múzeum adattárára, ami nemcsak néprajzi, de társadalmi kérdésekben is nagy segítséget nyújthat. Vállalta a kérdőívek kialakításához szempontok adását, a meglévő kérdőívekkel való összedolgozását, a kérdőívek begyűjtését és az igénylőkhoz való továbbítását. Ismertette azokat az intézményeket, amelyek a vallási néprajz tárgykörével foglalkoznak és ismertette a közelmúltban megindult vallásszociológiai kutatásokat is. *Havasné Bede Piroska* javasolta egy vallási megoszlást ábrázoló munkatérkép elkészítését, az egyházak által nyilvántartott adatok alapján. A térkép segítően a kutatási területek kijelölését, az összefüggések feltárását és a változások nyomon követését.

Az elmondottakon kívül javaslatot fogadtunk el arról, hogy vallási néprajzi stúdiumokat iktassanak be a lelkészképzésbe, és a lelkészek továbbképzésébe is. Az egyházak honismereti kutatómunkája rendkívül fontos, ezért a szekcióban részt vevő lelkész barátaink szükségesnek találták, hogy a megyei, városi, községi, állami vezetőkhoz menjen a Honismereti Bizottságtól körlevél annak érdekében, hogy értsék meg a kutatások fontosságát, nemzetmegtartó jelentőségét, támogassák a kutatásokat és a kutatásokat végző személyeket. Kivánság hangzott el arra, hogy akik az egyházi néprajzi kutatásban érdekeltek, évente találkozhassanak és kicserélhessék a tapasztalataikat. Ennek megvalósítására a debreceni Doktorok Kollégiuma részéről felajánlás is történt. Az utolsó javaslatunk, a határon kívülre került magyarság körében végzett honismereti és vallási néprajzi kutatómunka támogatása. Anyagilag és erkölcsileg is szükséges segíteni ezt a munkát.

Haraszti Mihály–Tóth János:

A honismereti mozgalom társadalmi és intézményi kapcsolatai

Amikor az előkészületben részt vevő Komárom megyei kollégáinkkal ezt a témát a XVI. Országos Honismereti Akadémiára javasoltuk, úgy éreztük, hogy nagyon fontos kérdés megtárgyalására teszünk előterjesztést. Nem számíthattunk arra, hogy napjaink fölgyorsult társadalmi mozgásai különös aktualitást adnak ennek a témának és nem gondoltuk azt sem, hogy ennyire széleskörűen érinti mozgalmunkat és társadalmunkat is. *A honismereti munkának az a feladata, hogy beépüljön a társadalom változásainak a rendszerébe.* A mi lehetőségeinket, eredményeinket is vegyék tekintetbe azoknak a társadalmi változásoknak az előkészítésében, amelyek előtt áll az egész nép. A honismereti munka a mi felfogásunk szerint nemcsak minőségi tevékenységet jelent, hanem széles körű társadalmi öntevékenységet is. Ez az utóbbi kérdés állt a szekció eszmecsereinek középpontjában.

A vitát jól előkészített kérdésekkel, gondolatokkal próbáltuk minél aktívabbá tenni. Ezek az előzetes tézisek a következők voltak. Nem túlságosan leszűkített-e a hagyományos honismereti szakköri tevékenység ahhoz a munkához képest, amit a honismereti mozgalom végezhetne? Hogyan tud hatni a szakkör a társadalomra és fordítva, a külső kapcsolatok hatása hogyan érvényesül a mi munkánkban és ezen belül a szakkörök tevékenységében? Felhasználjuk-e eléggé a lokálpatriotizmus keltette növekvő érdeklődést? Élünk-e azzal a lehetőséggel, hogy számos más tevékenység részeleme a honismeret, amibe bele lehetne kapcsolódni és amelynek az eredményeit át lehetne venni? Milyen igényeket közvetít felénk a társadalom és ezeknek mely részét vállaljuk föl, mi az, amit nem tudunk fölállalni és amit nem akarunk fölállalni? Hogyan hívjuk fel a figyelmet a honismereti mozgalom társadalom-építő, közösségszervező, mozgósító lehetőségeire? Ezek voltak tehát azok a kérdések, amelyeket tárgyalásra javasoltunk és amiket a szekcióba jelentkezett kollégák előre megkaptak.

A jelenlegi magyar társadalomban a helyi közösségi és egyéni autonómia megteremtésének az igénye az egyik legerőteljesebb mozgósítóerő. Különböző klubok, városvédő- és -szépitő egyesületek, a múlt tradícióira építő egyesületek, körök alakulnak mindenfelé az országban.